

SOCIALPOLITISKT PROGRAM

2019

*Ämnespolitiskt program fastslaget av Centerstudenters
förbundsstämma 5-7 april 2019 i Göteborg.*

CENTERSTUDENTER

Inledning

Människans frihet och möjligheter att ta eget ansvar är grunden för Centerstudenters socialpolitik. Samhällets mest utsatta ska inte mötas av förmynderi och tvång, utan ges
5 möjligheter att stå på egna ben. I alla samhällen finns inneboende potential till fria människor och nya lösningar. Sverige och världen behöver en mer positiv syn på människors möjligheter, teknisk utveckling och innovationer.

Sverige står inför stora demografiska utmaningar och förväntningarna på det offentliga är stora. Hälsa, välgång och välstånd värnas inte bäst av en stor välfärdsstat med skenande
10 kostnader. Vi vill staka ut en ny riktning för vården som bygger på kostnadskontroll, valfrihet och en mer fokuserad roll för det offentliga.

Utmaningarna är många och kräver genomtänkta och frihetliga lösningar. Vi vill staka ut en riktning för vården som bygger på kostnadskontroll och valfrihet.

Ett grundtrygghetssystem för de mest utsatta

15 Den offentliga maktens främsta uppgift är att säkra frihet och förutsättningar för individen att stå på egna ben och kunna leva det liv som denne vill leva. Det förutsätter att det finns ett grundläggande skydd som garanterar trygghet i livets alla skeden.

Centerstudenter stödjer därför tanken om ett skattefinansierat trygghetssystem. Det offentliga ska garantera alla människor en värdig livssituation och en grundläggande nivå av
20 skydd och trygghet.

Centerstudenter är motståndare till den generella välfärdsstaten, där välfärdsförmåner ges enligt inkomstbortfallsprincipen, och vi vill se en mer selektiv välfärdsstat. Ett grundtrygghetsbaserat offentligt system ska behandla alla människor lika oavsett tidigare inkomst. Det innebär att alla som faller under gränsen för ett värdigt liv ska kunna få stöd.
25 Ingen ska riskera att falla mellan stolarna och stå utan grundläggande trygghet. Den som önskar ett skyddsnet utöver det grundläggande kan komplettera det genom privata försäkringsformer.

Centerstudenter vill därför att:

- Dagens trygghetssystem ersätts med ett grundtrygghetssystem
- 30 - Grundskyddet ska kompletteras med privata försäkringsformer
- Ersättningsnivån utformas så att den kan garantera alla människor ett drägligt uppehälle samtidigt som nivån skapar incitament för individen att själv tillgodose sin egen försörjning

Vårdens finansiering och utförande

35 Sverige står inför demografiska utmaningar och de offentliga utgifterna sväller. Med allt fler äldre behöver finansieringen av det gemensamma ses över så att hälso- och sjukvården och våra försäkringssystem klarar sina uppdrag. Istället för att sträva efter total offentlig finansiering bör det offentliga fokusera på vårdens kärna, och lämna omsorg och friskvård åt privata aktörer.

40 Befolkningen blir inte bara äldre, den blir också friskare och rikare. Det innebär att allt fler både kommer ställa högre krav och ha möjlighet att betala för sin omsorg i en större utsträckning. Framför allt när det gäller vård och omsorg av äldre personer finns det anledning att vilja frångå den generella välfärdsstaten och istället sträva efter att de som har råd står för så mycket av kostnaden som möjligt. Samtidigt måste resurser avsättas för att hjälpa dem som
45 inte kan sörja för sin egna omsorg. Hemtjänst, äldreboende och hjälp med andra tjänster bör så långt som möjligt finansieras privat. De som har fasta tillgångar borde även kunna skjuta upp kostnader och betala dem när de lämnar systemet. Här har kommuner ett stort ansvar i att främja framväxten av trygghetsboenden och privata seniorboenden.

På samma sätt borde vården i övrigt omformas så att det offentliga står för kärnan, och
50 personer själva får stå för kringkostnader. Det måste också bli enklare att genomföra vissa delar av sin vård utförd i offentlig regi, medan man betala för att få andra delar utförda privat. Det minskar trycket på den offentliga vården, samtidigt som den höjer kvalitén för de som söker på annat håll. På samma sätt borde staten inte motverka arbetsgivare som vill förse sina anställda med ytterligare sjukvårdsförsäkringar.

55 För att främja ett ansvarsfullt nyttjande av den offentliga vården borde priser differentieras tydligare och högkostnadsskyddet reformeras så att personer har incitament att uppsöka rätt sorts vård av rätt skäl. Samtidigt måste systemet garantera allas tillgång till vård.

På ett liknande sätt måste utförandet av vård skifta från det offentliga till det privata. Det ger inte bara en välbehövlig kostnadskontroll, utan innebär även minskad detaljstyrning genom att
60 det offentligas roll minskas.

En privatiseringsprocess bör ske i flera steg. Inledningsvis bör primärvården privatiseras. Där finns redan många välfungerande kliniker och med en minskad detaljstyrning kan klinikerna i högre grad kan anpassa sig själva till lokala förhållanden, erfarenheter och behov. Privata kliniker tenderar också att sätta rättvisa löner för sin personal baserat på de behov som råder.
65 Det preventiva arbetet bör även få en större tyngd, eftersom prevention är mycket billigare än intervention hos en redan sjuk patient.

En stor del av besöken på akutsjukvården hade kunnat undvikas med rätt insatser och med akuvårdcentraler eller digitala vårdbesök som minskar trycket på helger och kvällar. För att undvika att patienter söker sig till akuten eller vårdcentralen för triviala tillstånd bör patienter
70 i högre utsträckning bära sina besöksutgifter för dessa åkommor själva.

Samtidigt är ett fortsatt stöd till och behandling för dem som lider av akuta, allvarliga och kroniska sjukdomar nödvändigt. Preventivt arbete, som har empiriskt stöd och är effektivt, bör fortsatt understödjas med offentliga finanser. Liberala lösningar bör fasas in steg för steg med en noggrann utvärdering av effekterna.

75 **Centerstudenter vill därför att:**

- Friskvård och omsorg i större utsträckning utförs helt privat.
- Människor i större utsträckning står för kringkostnader av sin vård, inte minst äldre personer i behov av mer omfattande omsorg bör göra detta.
- Prissättningen inom vården differentieras så att patienter ges incitament att uppsöka
80 rätt vård av rätt skäl.
- Utförandet av vården privatiseras ytterligare, främst inom primärvården.

Vårdens roll i samhället

85 Framtidens vård ska kännetecknas av valfrihet och personlig integritet. Den fria människans rätt gentemot institutioner och förmynderi måste vara stark. Vården ska genomsyras av en positiv människosyn, där tilltro visas mot patienter, yrkesutövare och forskare. Eftersom vården handlar om det som ligger närmast varje individ – hennes egen kropp – skall den vara en reflektion av liberala värderingar.

90 Människan är i grunden en tänkande varelse som kan fatta egna, förnuftiga beslut. Nya tekniska och medicinska framsteg som visat sig vara medicinskt säkra och haft en påvisad effekt skall kunna komma patienterna till gagn. Centerstudenter ställer sig emot institutionella och statliga etiska ställningstaganden som leder till förbud mot nya metoder. Vården bör vara öppen för nya arbetsätt och vårdmetoder. Detta gäller såväl surrogatmödraskap som fosterscreening och genredigering för medfödda sjukdomar.

95 I takt med att information kring sjukdomar blir mer tillgänglig ökar också kraven på individens förmåga att hantera denna kunskap i relation till hennes egen kropp. Därför behövs utbildning om hälsa och välmående på grundskole- och gymnasienivå. Erfarenheter från redan väl fungerande program, exempelvis sexualundervisningen, kan användas för att bättra elevens förståelse för olika typer av vanliga psykiska och fysiska sjukdomar, hur de artar sig samt hur den enskilde kan förhålla sig till dem.

100 För att klara av framtidens belastningar kommer den svenska sjukvården behöva vara välbemannad. Sjuksköterskor och läkare från utlandet, vars kvalifikationer matchar de svenska kraven, måste i högre grad kunna få sina utbildningar verifierade för att sedan jobba i Sverige. Detta gäller såväl traditionella anställningar som ST- och AT-tjänster. Det som skall avgöra för anställning är den sökandes kvalifikationer – inte huruvida de är utbildade i Sverige eller ej.

105 Redan idag saknas vårdplatser på många sjukhus på grund av personalbrist. Det handlar dels om att kompetens ska kompenseras med rättvis lön, men också att fler med rätt kompetenser ska kunna arbeta i vården.

Det är viktigt att läkemedel är beprövade, väl fungerande och kostnadseffektiva. Då krävs att läkemedel fortsatt är ett skyddat begrepp.

110 Förtroendet för etablerade vaccinationsprogram i Sverige är högt i jämförelse med andra länder inom EU. För att Sverige fortsatt ska ha en hög vaccinationsgrad och bibehålla en stark flockimmunitet mot virussjukdomar som exempelvis mässlingen behöver samtliga invånare i ett land vidta de medicinskt säkra åtgärder som krävs för att virussjukdomar som riskerar andra livet inte ska spridas. Individer som utan medicinska skäl eller utan grund i forskning, 115 vägrar sina barn deltagande i säkra barnvaccinationsprogram bör därför erfara konsekvenser som står i relation till den risk som det medför deras barn och dennes omgivning. Centerstudenter vill därför verka för att uteblivet deltagande i barnvaccinationsprogrammet, av andra skäl än rent medicinska, ska få kännbara konsekvenser för vårdnadshavarna, samt att vårdnadshavare som inte vaccinerar sina barn, av andra skäl än rent medicinska, ska bära ett större 120 juridiskt ansvar vid sjukdomsutbrott som går att härleda till att deras barn inte deltog i barnvaccinationsprogrammet.

Därför anser Centerstudenter att:

- Läkemedel som kan komma att innebära bot eller betydande lindring för lidande och mycket sjuka patienter bör kunna få dispens från normala godkännandeförfaranden 125 för patienter som är terminalt sjuka. Handläggningstiderna för validering av utländsk vårdpersonals meriter och utbildning ska kortas.
- Läkemedel skall vara en fortsatt skyddad titel och endast sådana med vetenskapligt påvisad effekt skall tillåtas bära den titeln.
- Läkemedel som subventioneras ska vara evidensbaserade och kostnadseffektiva.
- 130 - Preparat som gör anspråk på att vara läkemedel skall bedömas enligt samma objektiva mått avseende evidensbaserad effekt och kostnadseffektivitet.

En stärkt psykiatri

Många psykiska åkommor ligger bortom den enskildes kontroll och har en bas i genetik och omständigheter som det är svårt att ta eget ansvar för. I ett fritt samhälle garanteras 135 individens grundläggande möjligheter att ta ansvarsfulla beslut om sitt eget liv. Då måste sjukdomar som fördärvar förmågan att ta det ansvaret bekämpas. Den relativt underfinansierade psykiatriska vården måste stärkas och det behövs fler sjukdomsförebyggande insatser.

140 Människor som lider av psykisk ohälsa löper större risk än andra att drabbas av en stor mängd skador och sjukdomar som senare behandlas i vården, där de dessutom på grund av sin psykiska ohälsa ofta utgör en dyr och svårbehandlad grupp. En psykiatri som är lättare att komma i kontakt med och som har större förmåga att möta samt behandla personer redan vid deras första vårdkontakt är av högsta prioritet.

Därför vill Centerstudenter att:

- 145 - Kunskap om psykisk hälsa får samma naturliga ställning i undervisning och samhällsinformation som kunskap om fysisk hälsa.
- Psykiatrisk kompetens stärks kraftigt inom primärvården.
- Psykiatrin och förmågan att behandla psykisk ohälsa görs till en starkare och mer integrerad del av vården i allmänhet.
- 150 - Psykiskt sjuka ges ökat stöd från socialtjänsten.

Forskning & life science

I ett teknikvänligt och framstegsorienterat samhälle krävs en välfungerande samverkan mellan vård, näringsliv och akademi. Sverige har en hälso- och sjukvård av hög kvalitet och en tradition av samverkan som behöver öka för att lösa de samhällsutmaningar som rör hälsa. Att integrera teknik inom life science kommer vara avgörande för att skapa en mer resurseffektiv hälso- och sjukvård. Ökade satsningar som kombinerar IT-utveckling och life science kommer därav ha stor betydelse. Centerstudenter vill därför se fler satsningar på utbildningsprogram där det tvärssektoriella arbetet inom dessa områden stärks.

160 Sverige bör ha en uttalad strategi kring ett internationellt samarbete för fler transnationella testbäddar. Fler satsningar behövs även på nationella testbäddar likt den för innovativ strålterapi, där landets sju universitetssjukhus genomför samordnade tester i klinisk miljö tillsammans med innovatörer och specialistföretag.

165 Sverige har ett stort antal unika register och biobanker, men det är först när dessa harmoniseras som företagen, industrin och den akademiska forskningen kan utnyttja dess fulla potential. Sverige behöver snabba på samordningen, och även underlätta för tillgängligheten av kvalitetsregistren för att främja att den stora mängd information som finns kan användas i forskningssyfte.

Att snabba på och stärka arbetet för läkemedelsutveckling kommer vara avgörande för att kostnadseffektivisera och öka antalet lyckade behandlingar inom sjukvården. Sverige behöver erkänna lika villkor för all läkemedelsutveckling. Alla potentiella läkemedel, inklusive växtbaserade läkemedel, måste bedömas efter samma objektiva mått utan hänsyn till tradition eller ursprung.

Därför vill Centerstudenter att:

- Ökad samverkan kring olika kliniska projekt premieras på universitet och högskolor
- Forskning på stamceller, genetiskt modifierade organismer (GMO) och mänskliga gener ska underlättas.
- Programmet för nationella testbäddar utökas.

Studenters sociala situation

Dagens studenter lever med dålig tillgång till det sociala skyddsnetet. Det ger stora konsekvenser vid bland annat sjukdom och framtida pensionsuttag. En allt större heterogenitet bland studenterna i ålder, bakgrunder och livssituationer, gör att behovet skiljer sig från student till student. Oavsett skillnaderna är det fortfarande nödvändigt och angeläget att inkludera studenterna i socialförsäkringssystemet på samma villkor som andra samhällsgrupper. Lärosätena bör även ta större ansvar för att öka medvetenheten om psykisk ohälsa, ångest och stressrelaterade problem, samt uppmuntra och göra det enkelt för studenter att söka hjälp och behandling. Det ska även vara möjligt för långtidsarbetslösa med aktivitetsersättning till prova på-studier med fortsatt aktivitetsstöd.

Centerstudenter vill därför att:

- Koppla den sjukpenninggrundande inkomsten (SGI) även till studier
- Studier som ger rätt till studiemedel, efter en tids arbete, ska vara sjukpenninggrundande.
- Ett automatiskt socialt skydd oavsett uttag av studiemedel, så länge utbildningen är på minst halvtid.
- Deltidssjukskrivning möjliggörs för studenter
- Det ska vara enkelt för studenter att söka hjälp och behandling vid psykisk ohälsa

Kroppslig frihet och mänsklig autonomi

Som liberalt förbund utgår vi från principen om kroppslig autonomi, att vuxna människor själva ska få bestämma över sina kroppar.

200 Förutom att säkra individers frihet bör lagstiftning även säkra människors autonomi och självbestämmande. Detta är särskilt viktigt för utsatta och stigmatiserade grupper som idag på olika sätt far illa av offentliga stödsystem. När människor inkluderas i samhället på lika villkor är det en vinst både för individerna och samhället i stort.

205 En liberal narkotikapolitik behöver klara av att skilja mellan olika droger och deras effekter samt prioritera åtgärder som hjälper drogbrukare att behålla kontrollen över sina egna liv över signalpolitik. Därför vill Centerstudenter att lättare droger legaliseras så att försäljningen av preparaten kan regleras och beskattas. Det skapar en tryggare miljö för brukaren, samtidigt som det slår mot kriminella rörelser som finansieras genom droghandel.

210 Narkotikadödligheten i Sverige har under flera år varit exceptionellt hög med europeiska mått. Det är viktigt att förbättra vården för personer med beroendeproblematik, bland annat genom att tydliggöra kommunernas och landstingens ansvar för vårdkedjan. Länder som Danmark och Schweiz har väl utbyggda skademinimerande system med exempelvis substitutionsbehandling och lågtröskelboenden för personer med beroendeproblematik, Sverige borde följa dessa länders exempel.

Centerstudenter vill därför att:

- 215
- Beroendeproblematik verifieras som en medicinsk diagnos och inte ett brott, genom att bruk av narkotika avkriminaliseras.
 - Sverige ska föra en skademinimerande politik där narkotikabrukare stöds i att utöva sitt bruk på ett så hälsosamt sätt som möjligt.
 - Sprutbyten och injektionsrum är viktiga inslag som ökar överlevnadschansen för
- 220
- missbrukare.
 - Marknader för lätta droger eller oreglerade preparat regleras och beskattas i de fall det finns fungerande system i omvärlden som leder till minskad kriminalitet, förbättrad hälsa och är möjliga att ta efter i Sverige.

- 225 - Straff för försäljning samt framtagande och smuggling av tyngre droger i syfte att sälja är fortsatt höga.
- Skademinimerande åtgärder inom ramen för en restriktiv narkotikapolitik enligt schweizisk modell bör införas.
- 230 - Aktiv dödshjälp tillåts, under stränga regleringar, och om nödvändigt, skilt från den ordinarie sjukvården, för människor med obotliga tillstånd där livskvaliteten är så låg att den kan anses olidlig.

Sexuella och reproduktiva rättigheter

Ingen människa ska fråntas sin rätt att utforma sitt kärleksliv och sin sexualitet.

Centerstudenter är emot all typ av lagstiftning och reglering som behandlar människor olika utifrån vilken sexualitet de anser sig ha eller sakna. Olika typer av tvång och förbud kopplade till familjebildning ska i samma anda undanröjas. Att Sverige idag har lagstiftning och 235 regleringar som effektivt exkluderar människor och ger olika villkor för familjebildning är oacceptabelt.

Modern teknik gör det möjligt för barnlösa människor att få barn på fler sätt.

Surrogatmödraskap är tillåtet och genomförs i andra delar av världen och svenska par behöver 240 därmed åka utomlands för att kunna träffa en surrogat. I stället borde Sverige göra det möjligt för blivande föräldrar att genomföra processen här i Sverige.

Centerstudenter vill därför att:

- Det offentliga ska respektera alla människors könsidentitet.
- All lagstiftning görs könsneutral
- 245 - Surrogatmödraskap legaliseras och regleras, kommersiellt och ideellt, från myndighetsåldern.
- Föräldraskapspresumtion görs könsneutral.
- Donation av könsceller och embryon tillåts från myndighetsåldern.
- Fertilitetsbehandlingar och assisterad befruktning ska ges på lika villkor för alla oaktat 250 relationsstatus, sexuell läggning eller könsidentitet.
- Förbudet mot köp av sexuella tjänster hävs samt att handel med sexuella tjänster regleras med syfte att skydda sexarbetare. Ett nationellt handlingsprogram för att

hjälpa sexarbetare som vill sluta införs. Hårdare åtgärder mot trafficking bör komma till.

- 255 - Sexualbrottslagstiftningen kompletteras med ett oaktsamhetsrekvisit

Familjepolitik och barns trygghet

Föräldraförsäkringen är av stor vikt för både barn och föräldrar och har stor betydelse för livskvaliteten i ett höginkomstland. Samtidigt finns det flertalet utmaningar med det rådande försäkringssystemet. Utformningen av dagens föräldraförsäkring är väldigt kostsam.

- 260 Föräldraledigheten har visat sig försämra kvinnors löneutveckling, karriärmöjligheter och arbetskraftsdeltagande. Det skall vara upp till var och en att avgöra hur lång ledigheten blir och vem i familjen som skall ta det betydande ansvaret.

- 265 Ett barnperspektiv ska genomsyra alla rättsliga ärenden som gäller barn. Barn ska känna att de har möjlighet att påverka och delta i hanteringen av deras ärende och då kunna känna att deras röster blir hörda. I dag missas barnperspektivet av socialtjänsten alltför mycket, fokus ligger mer på föräldrarna och vårdnaden, inte barnet. Barnperspektivet måste stärkas utifrån den problematik barnet står inför. Centerstudenter vill se färre standardiserade åtgärder och fler individanpassade och behovsprövade åtgärder.

- 270 När barn omplaceras eller tvångsomhändertags övergår även ansvaret över barnet från föräldrarna till staten. Detta är ett ansvar och uppdrag som staten idag inte sköter tillräckligt bra och barn får därför inte hjälp i den grad de behöver. Barn måste ha större möjlighet att kunna välja efter sin egna bästa förmåga när staten ingriper, annars är det lätt hänt att barnens åsikter åsidosätts.

- 275 Myndigheter måste bättre koordinera sina insatser vid en omplacering. Centerstudenter vill därför se en lösning där det utsatta barnet har en kontaktväg och en kontaktperson har helhetsansvar för samtliga insatser. Vid om en omplacering sker bör barns rättighet att kunna avbryta vårdnad hos en särskild förordnad vårdnadshavare bör vara en självklarhet om skäl finns för detta.

- 280 Hur individer väljer att bilda familj ska stå var och en fritt. Att Sverige idag har lagstiftning och regleringar som effektivt exkluderar människor och ger olika villkor för familjebildning är

oacceptabelt. Juridiskt skydd måste finnas för samtliga former av frivilliga förhållanden mellan vuxna människor. Samtidigt bör staten inte bestämma vad som är ett äktenskap, då det är en fråga av stor religiös eller symbolisk betydelse. Därför bör en allmän samlevnadslagstiftning som ger adekvat juridiskt skydd till människor som lever tillsammans ersätta dagens äktenskapsbalk.

Centerstudenter vill därför att:

- Fler än två personer med anknytning till barnet ges möjlighet att vara vårdnadshavare.
- Föräldraförsäkringen kortas och möjligheten att spara dagar efter de första åren avskaffas.
- Ersättningsnivån för föräldrar som tar ut färre månader av föräldraförsäkringen totalt ökas.
- Möjligheten för nyanlända föräldrar att ta ut dagar från föräldraförsäkring retroaktivt tas bort.
- Äktenskapsbalken ersätts med en allmän samlevnadslagstiftning.
- Ett barnperspektiv ska genomsyra alla rättsliga ärenden som gäller barn.
- Faderskaps- och föräldraskapsutredningar bör göras så enkla som möjligt för samtliga parter men med utgångspunkten i barnets behov.
- Utsatta barn ska ha en kontaktväg och en kontaktperson har helhetsansvar för samtliga insatser gällande barnets rättsliga ärende.

Pensioner

Den svenska befolkningen lever allt längre. I takt med att vi får en allt äldre befolkning krävs ett skifte för att tillgängliggöra äldres kunskaper och erfarenheter. Äldre måste ges möjligheten att arbeta och bidra mer. Pensionsåldern måste höjas och pensionärer måste ges möjlighet till både heltids- och deltidsarbete i det fall de önskar arbeta förbi pensionsåldern.

Ett obligatoriskt pensionssystem måste vägas mot att individers frihet begränsas av all form av tvångssparande. Det måste finnas möjligheter att påverka hur man vill spendera sin inkomst.

310 Genom att begränsa pensionerna för de som sitter på stora ekonomiska resurser kan man öka incitamenten till att öka resursernas rörlighet på marknaden och främja mindre kostnader i pensionssystemet.

Att kunna överlåta pensionsrätter inom premiepensionen från make till maka skulle kunna minska den klyfta som ibland uppstår mellan män och kvinnor.

Centerstudenter vill därför att:

- 315
- Pensionsåldern indexeras mot medellivslängden likt förslaget i Ålderspensionsutredningen.
 - Pensionsåldern behöver differentieras efter yrkesgrupp och bransch där personer med tyngre yrken har möjlighet att ta ut pension betydligt tidigare än de som haft ett mindre belastande yrkesliv.
- 320
- Privat sparande skall på sikt utgöra en större del av en individs samlade kapital vid tid för pension.
 - Rätten till studiestöd förlängs i takt med stigande pensionsålder.
 - Fribeloppet för pensionärer ökar
 - Det privata ägandet av premiepensioner stärks genom att omfördelning till arvsvinsten avskaffas och eventuellt kvarvarande medel tillfaller dödsboet.
- 325
- Premiepensionssystemet (PPM) utökas på bekostnad av inkomstpensionen.